

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پلورالیزم دینی

مناظره دکتور عبدالکریم سروس و حجت الاسلام محسن کدیور

فہرست مطالب

۴	مقدمہ چاپ دوم
۵	مقدمہ چاپ اول
۷	معرفی مختصر دکترا عبدالکریم سروش
۹	معرفی مختصر حجت الاسلام والمسلمین محسن کدیور
	مناظرہ دکترا عبدالکریم سروش و حجت الاسلام محسن کدیور
۱۳	دربارہ پلورالیسم دینی

مقدمه چاپ دوم

هنگامی که این کتاب برای چاپ اول آماده می شد، خبر دستگیری حجت الاسلام والمسلمین محسن کدیور در صدر اخبار مطبوعات و خبرگزاری ها قرار گرفت و متأسفانه لذت مشاهده استقبال مردم از کتاب، از ایشان سلب شد. امیدوار بودیم آقای کدیور در فاصله آماده شدن چاپ دوم کتاب، از محبس آزاد شود و مستقیماً شاهد ارتباط برقرار کردن مخاطبان خود با این کتاب باشد. اما اینک که چاپ دوم به پایان رسیده و در آستانه توزیع است، صدور حکم دادگاه مبنی بر ۱۸ ماه زندانی برای ایشان، امید ما را به یأس تبدیل کرد. با توجه به استقبال زیاد مردم از این کتاب و پیشبینی چاپ سوم، امیدمان را هم چنان پایدار نگاه می داریم تا در آن زمان آقای کدیور در میان مردم باشند و مشتاقان را از فیض مطالعات و اندیشه های خود بهره مند سازند.

در این جا لازم است از زحمات آن دسته از همکاران هیات تحریریه روزنامه سلام که در برگزاری این مناظره تلاش کرده اند، به ویژه آقای «محمود جوانبخت» تشکر شود.

مقدمه چاپ اول

ماجرا از درج مقاله‌ای تحت عنوان «صراط‌های مستقیم» در مجله «کیان» آغاز شد. این مقاله که به قلم «دکتر عبدالکریم سروش» نگاشته شده بود، ادامه منطقی نظریه «قبض و بسط تئوریک شریعت» بود که توسط همین نویسنده در کتابی تحت همین عنوان ارائه شده بود. خود دکتر سروش نیز در آغاز مقاله «صراط‌های مستقیم» به این نکته اذعان کرده و گفته است که بحث پلورالیزم دینی یکی از ثمرات شجره نظریه قبض و بسط تئوریک شریعت است. به هر حال انتشار مقاله مزبور انعکاس وسیعی در محافل علمی و ایضا "غیر علمی" داشت. این انعکاس پیش و بیش از همه به دامنه مطبوعات و خصوصاً "روزنامه‌ها" گسترش یافت و در این میان مطبوعات متعلق به جناح‌های سنتی با عصبیت ویژه خود، به طرح و بررسی این موضوع پرداختند. روزنامه‌های وابسته به جناح راست سنتی و هم چنین چپ جدید درست مثل شیوه پیشین خود - مانند زمانی که نظریه «قبض و بسط...» مطرح شد - به جای بررسی عالمانه و ایجاد بستری برای گفت و گو و مناظره علمی، نویسنده آن مقاله را مورد سرزنش قرار دادند و خواستار ایجاد محدودیت‌های بیشتر برای وی شدند. جز این نیز اقدام دیگری از آن‌ها ساخته نبود. آن چه در این میان در روزنامه «سلام» رخ داد، بسترسازی برای نقد و بررسی این دیدگاه جدید بود. از میان شخصیت‌های علمی که در این

خصوص صاحب نظر بودند، یکی حجت الاسلام والمسلمین محسن کدیور بود. مطالعات وسیع و عمیق وی در زمینه دین شناسی و معرفت شناسی، «سلام» را متقاعد می کرد که می شود در مناظره ای با حضور ایشان و دکتر سروش مسأله را نقد و بررسی کرد. هر دو طرف دعوت «سلام» را برای شرکت در یک مناظره علمی پذیرفتند و نتیجه مناظره شد یک بحث روشن گر که می تواند تا حدودی خواننده را با زوایای پنهان و نقاط ضعف و قوت این نظریه آشنا کند. محصول این مناظره در بهمن ماه سال ۷۶ طی پنج قسمت منتشر شد و بعد در اردی بهشت ماه سال ۷۷ توسط انتشارات «صراط» در گوشه ای از کتاب «صراط های مستقیم» به زیور طبع آراسته شد. اینک این مناظره به طور کامل و مستقل - یعنی با اضافه قسمتی که قبلاً چاپ نشده است - در قالب یک کتاب منتشر می شود. همان گونه که فرم و محتوای کتاب نشان می دهد، ناشر هیچ ترجیحی بین مطالب طرفین قایل نشده است و حتی در ترتیب نام ها در عنوان اصلی کتاب بر اساس حروف «الفبا» عمل کرده تا خواننده، شخصاً به ترجیح ادله طرفین، مبادرت ورزد.

معرفی مختصر دکتر عبدالکریم سروش

دکتر عبدالکریم سروش متولد ۱۳۲۴ تهران است و در رشته داروسازی تحصیلات عالی خود را به پایان رسانده است. وی برای ادامه تحصیل به انگلستان عزیمت کرد و هم زمان با ادامه تحصیل در رشته شیمی تجزیه، به تحصیل در رشته تاریخ و فلسفه علوم پرداخت و بعد دکترای فلسفه اسلامی را از دانشگاه تهران دریافت کرد. از میان مجموعه تألیفات، ترجمه‌ها، تصحیحات و حضور در مجامع علمی وی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تألیفات:

- ۱- بینش دینی
- ۲- ایدئولوژی شیطانی و دگماتیسم نقابدار
- ۳- فلسفه تاریخ
- ۴- علم چیست فلسفه چیست؟
- ۵- تفرج صنع
- ۶- نقدی و درآمدی بر تضاد دیالکتیکی
- ۷- روشنفکری و راز دانی و دین‌داری
- ۸- علم و ایمان
- ۹- قبض و بسط تئوریک شریعت

- ۱۰- فربه تر از ایدئولوژی
- ۱۱- قصه ارباب معرفت
- ۱۲- صراط‌های مستقیم
- ۱۳- مدارا و مدیریت
- ۱۴- حکمت و معیشت (۲ جلد)
- ۱۵- اوصاف پارسایان
- ۱۶- حدیث بندگی و دلبردگی
- ۱۷- نهاد ناآرام جهان
- ۱۸- درس‌هایی در فلسفه علم الاجتماع
- ۱۹- سیاست نامه (در شرف انتشار)
- ۲۰- بسط تجربه نبوی (در شرف انتشار)

ترجمه‌ها:

- ۱- مبادی مابعدالطبیعی علوم نوین
- ۲- علم‌شناسی فلسفی
- ۳- تبیین در علوم اجتماعی
- ۴- فلسفه علوم اجتماعی

تصحیحات:

- ۱- مثنوی معنوی
 - ۲- لب لباب مثنوی (در شرف انتشار)
- شرکت در مجامع علمی:

دانشگاه تورنتو (کنگره شرق شناسان)، دانشگاه مک گیل، دانشگاه
 هاروارد، دانشگاه آمرتین، دانشگاه سوربون، دانشگاه لندن، دانشگاه پرینستون،
 دانشگاه بُن، دانشگاه آلبرتا و.....

معرفی مختصر حجت الاسلام والمسلمین محسن کدیور

حجت الاسلام والمسلمین محسن کدیور به سال ۱۳۳۸ در شهرستان فسا به دنیا آمد. پس از اتمام تحصیلات متوسطه، تحصیلات عالی خود را در دانشگاه شیراز و در رشته مهندسی برق پی گرفت. کدیور در واپسین ایام عمر رژیم ستم شاهی از فعالین نهضت اسلامی در شیراز بود که در انتشار و نگارش نشریه مخفی «پیام نهضت» در جنوب کشور سهم به سزایی داشت. وی طی سالهای دانشجویی علاوه بر کسب مدارج ممتاز تحصیلی در ارتباط نزدیک با آیت... شهید دستغیب و از عناصر فعال حرکت اسلامی دانشجویی طی سالهای ۵۶ تا ۵۹ به شمار می رفت.

حجت الاسلام والمسلمین کدیور در جریان تحولات و مبارزات فکری-سیاسی دانشگاه شیراز در سالهای نخست انقلاب نقشی محوری را در جمع نیروهای خط امام دانشگاه مزبور بر عهده داشت و پس از جدایی برخی جریانات مخالف با نیروهای انقلاب در سازماندهی مجدد انجمن در آذر ماه ۵۸ سهم شایسته‌ای را ایفا کرد. وی هم زمان با تعطیلات دانشگاهی تحصیل دروس حوزوی را نیز در سال ۱۳۵۸ در شیراز نزد حجج اسلام والمسلمین علی محمد و علی اصغر دستغیب آغاز کرد و پس از «انقلاب فرهنگی» با عزمیت به حوزه

علمیه قم در سال ۱۳۶۰ به طور تمام وقت هم خود را مصروف تحصیل علوم و معارف اسلامی نمود. کدیور پس از تکمیل تحصیلات مقدماتی و میانی خود در حوزه علمیه قم و گذراندن امتحان پایان سطح با درجه ممتاز، دروس خارج فقه و اصول را در محضر بزرگ‌ترین عالمان آن سامان آیات عظام حسینعلی منتظری میرزا جواد آقا تبریزی و حسینی حائری فراگرفت تا آن که موفق به اخذ گواهی اجتهاد از دو تن از مراجع محترم تقلید من جمله آیت‌ا.... حاج شیخ حسینعلی منتظری شد.

حجت‌الاسلام والمسلین کدیور تفسیر عرفان و سطوح عالی فلسفه را از محضر جناب آقای جوادی آملی و فلسفه را از محضر آیت‌ا... حسن زاده آملی و آقایان جوادی آملی استفاده کرده است. وی هم چنین تحصیلات دانشگاهی خود را در مقطع کارشناسی ارشد فلسفه و کلام در دانشگاه قم و دروس دوره دکترا را نیز در رشته فلسفه و کلام اسلامی به پایان برده که پایان نامه دکترای وی در آستانه دفاع است.

کدیور دارای ۱۴ سال سابقه تدریس در حوزه علمیه قم است که آخرین دروس تدریسی وی نیز در اصول کفایة الاصول آخوند خراسانی و در فلسفه الربوبیه ملاصدرا است.

هم چنین در کارنامه وی سابقه گران قدری نیز از تدریس در دانشگاه‌های امام صادق (در رشته‌های فلسفه و علوم سیاسی)، مفید (در رشته فلسفه)، شهید بهشتی (در رشته‌های حقوق و علوم سیاسی) و تربیت مدرس (در رشته فلسفه) از سال ۷۰ تاکنون ثبت شده است. کدیور برای مدتی نیز مدیریت گروه فلسفه دانشگاه مفید قم را عهده‌دار بوده است.

به دنبال انتشار نخستین کتاب به قلم حجت‌الاسلام والمسلمین کدیور یعنی نظریات دولت در فقه شیعه وی از سال جاری تحصیلی به رغم آن

سال‌های تدریس در دانشگاه راهنمای ۵ رساله فوق لیسانس را بر عهده داشت از تدریس در دانشگاه امام صادق منع گردید. کدیور در ماه‌های میانی سال ۷۶ به جهت محدودیت‌ها و فشارهای وارده از سوی برخی منابع ناگزیر به ترک قم و عزیمت به تهران شد.

در نخستین سال‌های تأسیس مرکز تحقیقات استراتژیک آقای کدیور از سوی حجت‌الاسلام والمسلمین خوئینی‌ها به سمت معاونت اندیشه اسلام منصوب شد. طی دوران مزبور ۲۵ پروژه تحقیقی تحت اشراف و نظارت وی به انجام رسید که در حال حاضر ۳ طرح تحقیقی نیز در چارچوب فعالیت‌های همان مرکز، زیر نظر وی در دست انجام است.

تاکنون ۱۰۰ مقاله از کدیور در نشریات فلسفی و اسلام‌شناسی هم‌چون معارف، کیهان‌اندیشه، نامه مفید، آئینه پژوهش، خردنامه صدرا و گفتمان منتشر شده و برخی از مقالات وی نیز به زبان‌های انگلیسی، عربی و فرانسه در کشورهای لبنان، انگلیس و آمریکا به چاپ رسیده است. حجت‌الاسلام والمسلمین کدیور به رغم دعوت مجامع علمی خارج از کشور، جهت تدریس تاکنون از اجابت این درخواست‌ها اجتناب کرده است.

از وی تاکنون کتب زیر به رشته تحریر درآمده است:

۱- نظریه‌های دولت در فقه شیعه (۱۳۷۶، نشر نی)

۲- دفتر عقل (۱۳۷۷، انتشارات اطلاعات)

۳- حکومت ولایی (۱۳۷۷، انتشارات نشر نی)

۴- مجموعه مصنفات حکیم موسس آقا علی مدرس طهرانی ۴ جلد (زیر

چاپ، انتشارات اطلاعات)

۵- در دغدغه‌های حکومت دینی (در آستانه چاپ، انتشارات اطلاعات)

۶- حکومت انتصابی (در آستانه چاپ، نشر نی)